

Conceptul de „guvernare globală” din perspectiva imperiului (The concept of "global governance" from the perspective of empire)

Mădălina Virginia ANTONESCU

Abstract: According to our opinion, old concepts of political studies need to be re-considered from the perspective of XXIst century theories and realities generated by international changes. Within our study, we'll try to do a political-historical approach using the theories of international relations on two key-concepts, namely the "global governance" (comparatively to concepts as "global authority", "globalism", "globalization") and "the empire" concept, considered by academics (especially by the sovereigns one) as obsolete, prohibited by the inter-state order laying under the UN charter principles. If the first section of our article is a brief analysis about the concept of "global society" related to the traditional "state" concept, as well as about the "global governance" concept (especially using the complex interdependencies theory), in the second part of our article we'll look to different theoretic approaches given by the scholars to the "empire" term. Finally, in the third part of the study, we'll identify some types of links generated by the present international complex system regarding the "empires" and "global governance" concepts. At the same time with the non-state actors' proliferation, the "empire" concept is changing as well, generating new terms as "corporatist empires", "imperial economic-corporatist shapes", outside the control of a single state as in the past.

Keywords: *global governance, empire, corporations, new global order, global empire, states*

Guvernare globală și societate globală

Așa cum remarcă specialiștii în teoria relațiilor internaționale, lumea secolului al XXI-lea diferă fundamental de structurile de organizare ale puterii politice din secolele anterioare; era expansiunilor teritoriale ale puterilor europene, care a început odată cu sec. al XVIII-lea, marcată prin invocarea *res nullius* și *res derelictus*¹ ca argumente juridice cu care se realiza extinderea în mod liber la nivelul globului, s-a terminat, omenirea intrând în nouă eră, cea a „lumii mărginite”, caracterizată prin dezvoltarea și potențarea solidarităților între diferitele niveluri social-politice și nu numai². Pentru unii autori precum Keohane and Nye, este vorba de o epocă a „interdependențelor complexe”, definite prin apariția *regimurilor*, adică a „acelor rețele de legi, norme și proceduri, a aranjamentelor cu caracter director acționând asupra relațiilor de interdependență, fără o relație de ierarhie între probleme și existând numeroase canale care conectează societățile”³. Din prisma altor autori, patternurile heterarhice definesc „structuri ale coexistenței dar și structuri ale conflictului între diferite cvasi-ierarhii mici și medii, aflate în competiție și care se întretaie nu doar la frontiere ci și în sectoare economic-financiare și în grupurile sociale, generând noi forme de medievalism”⁴.

Pentru alți autori (precum Willy Brandt) este preferabil pentru începutul sec. al XXI-lea să folosim conceptul de *guvernare globală*, odată cu intrarea în perioada post-război rece, „prin care s-a inițiat o dezvoltare a unor sisteme multilaterale de reglementare și a unor metode de

¹ Începuturile expansiunii europene marcate de formarea imperiilor coloniale prin încorporarea noilor teritorii a fost justificată prin teoria ocupației, considerându-se aceste bunuri ca fiind fără stăpân sau abandonate, cf. Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 412.

² Paul Valery, „Regards sur le monde actuel”, 1931, în *L'ordre mondial*, Philippe Moreau Defarges, Armand Colin, Paris, 2000, p. 153.

³ Keohane și Nye, în *Dicționar de relații internaționale*, Graham Evans; Jeffrey Newnham, trad. Anca Irina Ionescu, ed. Universal Dalsi, s. l., 2001, pp. 266-267.

⁴ Philip G. Cerny, „Neo-medievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalisation as Durable Disorder”, în *Civil Wars*, vol. 1, no. 1 (Spring), 1998, pp. 36-64.

management pentru încurajarea interdependenței globale, a dezvoltării durabile, a unor noi relații între Nord și Sud”⁵. Conform doctrinei, nu trebuie să confundăm autoritatea globală cu *guvernarea mondială* care ar implica o unică autoritate și care nu se concentrează exclusiv asupra relațiilor interguvernamentale, fiind mai degrabă vorba de o participare a ONG-urilor, a corporațiilor multinaționale, a piețelor globale de capital, ale mass-media mondiale, ale mișcărilor de cetățeni, luând forma unui complex proces decizional, dinamic, fără a avea o structură precisă. Se insistă în doctrină asupra *caracterului vag* al unui astfel de concept politic, folosit ca o contra-pondere la sistemul centralizat, suveranist, bazat pe non-intervenție, westphalian, dezvoltat de state⁶.

Era contemporană s-ar caracteriza prin contracții masive ale timpului și spațiului, prin multiplicarea interdependențelor, mobilitatea activităților, prin transmisii accelerate ale informațiilor, printr-o globalizare a unui set de teme precum gestiunea păcii; toate acestea depășesc conceptul de „ordine inter-statală”, deschizând drumul spre o *societate mondială*, a cărei principală caracteristică ar fi post-westphalismul în sensul instaurării de sus, de la nivel global (cel al unor instituții globale noi, post-onusiene) a unui drept de ingerință în afacerile interne ale statelor, progresiv extins la mai toate domeniile decizionale statale⁷.

Este însă de remarcat controversa doctrinară asupra naturii reale a ordinii onusiene, care se schimbă odată cu perspectiva la care ne referim: pentru țările din Sudul ne-dezvoltat sau în curs de dezvoltare, aceasta pare a fi o ordine contestabilă, statică, anchilozată, supusă nevoii de reformă grabnică (presiunile de intrare a țărilor BRICS în structurile Consiliului de Securitate ONU; apelul pentru crearea unui consiliu de securitate economică), în care criteriul accesului la decizia internațională prin intermediul structurii ONU să fie deschis tot mai mult țărilor din Sud conform criteriului demografic ori principiului cooperării pentru dezvoltare, avantajului mutual, egalității reale în drepturi între toate statele. Pentru țările din Nordul tehnologizat și industrializat, ordinea onusiană este deja o ordine egalitaristă, echitabilă, în care principiile consacrate de *Carta ONU* sunt respectate, asigurându-se o funcționare a mecanismelor ONU satisfăcătoare, dinamică, deschisă schimbărilor, care este îmbunătățită constant (prin documente precum *Declarația Mileniului, Agenda 2030*). Se reproșează faptul că, în politica economică internațională, Nordul a fost cel care a impus agenda globală și conducerea unor organisme interguvernamentale asociate acestora precum G7, G8, OCDE.

De asemenea, trebuie să efectuăm distincția între conceptul de *globalizare* (definit ca un proces de dizolvare a agențiilor statale centriste în favoarea unor structuri de relații între diverși actori operând într-un context global), concept destul de vag, adesea asimilat unui domeniu de probleme trans-statale (economie globală, cultură globală, poluare globală, creșterea populației globului, conservarea mediului înconjurător etc.) scăpând controlului statal tradițional, și conceptul de *globalism* (însemnând un anumit tip de politică externă dusă de actorii statali în sensul intervenționismului în restul sistemului inter-statal), concept asimilat aici celui de hegemonism. Globalismul mai poate fi înțeles și ca un model de comportament pe plan internațional în care un actor cu o capacitate globală de intervenție se consideră justificat să intervină militar, economic, în cadrul sistemului, într-un scop care face din interesul său național un interes global (extinderea democrației, protecția drepturilor omului, care sunt elemente ale politicii sale externe ca stat aflat într-o poziție de mare putere sau de super-putere în cadrul sistemului inter-statal, de exemplu), ceea ce ar duce la calificarea globalismului ca „universalism naționalist”⁸. În măsura în care o politică de

⁵ Graham Evans; Jeffrey Newnham, *Dicționar...*, ed. cit., pp. 209-210.

⁶ *Idem*.

⁷ Philippe Moreau Defarges, *op. cit.*, p. 153.

⁸ G. Evans, J. Newnham, *op. cit.*, pp. 201-211.

globalism tinde a se ocupa de problema bunurilor comune ale omenirii, de conceptul de „patrimoniu comun al omenirii”, el se apropie de conceptul de „autoritate globală” însă exercitându-se ca expresie a intereselor naționale ale unui actor global devenite acum interese globale, conform viziunii acestuia și capacității sale de susținere globală a acestor interese, așa cum le percepe el.

Nivelurile regionale generează și ele regimuri politice distincte, care contribuie progresiv la formarea unui regim politic global, cu autorități supra-statale distincte de cele ale ordinii westphaliene, precum este cazul UE. În opinia doctrinei, la nivel regional observăm elemente de creare progresivă a unui *regim supra-național de politici publice* încredințate de state, prin tratate comunitare (specifice, distincte de cele internaționale supuse în întregime dreptului internațional public), unei entități considerate supranaționale, Uniunea Europeană⁹. Astfel, doctrina citează art. 148 din *Constituția României* reglementând aspecte normative și instituționale dintre România și UE, articol calificat drept o „clauză comunitară generală” de delegare a atribuțiilor de la nivel statal la nivelul unei organizații supranaționale¹⁰.

Această parte a doctrinei consideră *Tratatul constituțional* de la Roma/2006 (transferat în întregime, cu excepția titlului său, sub forma tratatului de la Lisabona/2009 în cadrul european de integrare regională sub forma *unei noi UE*) a fi un simplu tratat internațional, care nu a reușit să schimbe nivelul specific UE (cel supranațional) într-unul de drept *constituțional european* (o transformare ce ar fi dus la un regim *constituțional public european, adică la un supratat european*), dincolo de natura actuală a UE, cea de entitate supranațională ambiguă¹¹. Ideea unei constituții europene nu poate exista în absența unui *demos* european conferind mandatul său unei puteri constituționale europene desemnate prin proceduri democratice în cadrul unei entități politice europene mandatate să creeze o nouă ordine juridică europeană, consideră doctrina¹². Entitatea europeană supranațională instituită de statele membre nu are atribuții decizionale privind regimul juridic *de ansamblu* al ordinii juridice comunitare, consideră doctrina, respingând ideea unei ordini constituționale europene generate de puterile decizionale *proprie ale UE*¹³.

Un punct contrar de vedere cu privire la ordinea juridică comunitară este aceea a dobândirii calității de „actor global” pentru UE doar prin adoptarea unei constituții europene, fiind vorba de acordarea către UE a unei capacități de a construi o „veritabilă politică unitară și coerentă” în fața provocărilor internaționale; pentru aceasta s-ar impune întărirea dimensiunii diplomatice a structurilor decizionale *ale UE* în defavoarea celor politice, spre a sprijini creșterea nivelului de supranaționalitate a politicii din UE¹⁴.

Evoluția conceptului imperial presupune și o adaptare la o ordine neo-medievală regional-europeană, caracterizată prin „interdependențe multiple și loialități suprapuse” dar și printr-o „statalitate incipientă a UE” care, în unele opinii, ar duce la calificarea unor state ca fiind „state parțiale” sau „state incomplete”, plecând de la accepțiunea lui G. Jellinek asupra sintagmei „fragmente de state” (*Staatsfragmente*) descriind trăsături ale provinciilor sau ale teritoriilor dotate cu o puternică autonomie politică¹⁵. În opinia noastră, Uniunea Europeană se poate defini inclusiv

⁹ Simina Tănăsescu, „Despre autoritatea constituțională a unui tratat european”, în *Sfera Politicii*, nr. 120-121-122/2006, p. 21.

¹⁰ F. Mayer, „The European Constitution and the Courts”, în *Jean Monnet Working Paper*, no. 9/2003.

¹¹ Simina Tănăsescu, *op. cit.*, p. 20.

¹² *Idem*, p. 19.

¹³ Simina Tănăsescu, *ibid.*

¹⁴ Paul Duță, „Tratatul constituțional de la Roma”, în *Sfera Politicii*, nr. 120-121-122/2006, pp. 11-15.

¹⁵ Michael Keating, „Plurinational democracy and the European order”, paper presented at the conference *Transformations of Statehood in European Perspective*, Austrian Academy of Sciences, Vienna, 23-25 January 2003. Michael Keating, *Plurinational democracy*, Oxford University Press, 2001, citat în Rainer Bauböck,

ca imperiu post-statal sau ca imperiu-rețea, așa cum am arătat într-un studiu din 2005, calificând UE ca fiind o rețea transnațională post-statală de tip neo-imperial¹⁶.

Pentru alți autori, societatea post-corporatistă ce caracterizează începutul sec. al XXI-lea trebuie modificată în sensul formării unei *structuri sociale globale* bazată pe unități decizionale *mici* (întreprinderile de producție deținute de acționari locali, mini-firmele infra-locale); stimularea cooperării comunitare la nivelurile infra-local și local duce la crearea unei lumi articulate în jurul modelului biofil asemănător organismelor vegetale capabile de regenerare și de specializare, de ajutor reciproc; accentul s-ar pune aici pe redarea unui rol central satelor și orașelor regionale, aglomerărilor de cartier și satești, în locul corporațiilor și marilor metropole¹⁷. Pentru alți autori, scena politică globală are o natură *poliarhică*, la care participă actori non-statali, corpuri transnaționale, asociații sindicale și profesionale transnaționale, mișcări sociale, corporații multinaționale precum și actori infra-locali¹⁸. Creșterea numărului de noi forme de organizare și acțiune politică, reflectând expansiunea rapidă a conexiunilor transnaționale care să se ocupe de problemele politice colective cât și o presiune crescândă a ONG-urilor pentru dezvoltarea unor noi forme de responsabilitate internațională politică¹⁹ sunt alte elemente specifice noilor forme de regimuri politice globale.

Ordinea globală de azi, care începe să ia locul ordinii clasice onusiene specifice unei lumi dominate de statele-națiuni, este un tip de structură caracterizată prin inter-conexiuni, prin niveluri intermediare de decizie și prin autorități mixte care se intercalează cu nivelurile clasice de autoritate (naționale, locale, inter-naționale), tinzând să le substituie, să le înlocuiască și să le disipeze, în favoarea unor mini-modele tot mai dificil de controlat de către statele-națiuni; putem vorbi de ceea ce doctrina califică drept „ordine heterarhică”²⁰, descriind-o în sens opus ierarhiei globale (spre care ar tinde structura clasică a unui imperiu).

După Pierre Hasner²¹, interdependența este similară cu puterea asimetrică, apropiindu-se de politica hegemonică (impunând „o ordine inegală a interdependențelor, mai ales economice, a unei reciprocități imperfecte, a unei dominații incomplete”), permițând unui stat puternic să obțină din partea partenerilor săi necesitatea de a se supune unor ingerințe, în numele ordinii internaționale²². Pentru alți autori²³, guvernarea globală ar fi, de fapt, capacitatea economică a unui

„Multilevel Citizenship and Territorial Borders in the EU Polity”, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, IWE-Working Papers Series, no. 37, Janner (2003): 2.

¹⁶ M. V. Antonescu, „La nature impériale de l'Union Européenne: entre le modèle étatique et le réseau transnational” (I), în Constantin Bușe, *Euro-Atlantic Studies*, Centre for Euro-Atlantic Studies, University of Bucharest, nr. 9, 2005, pp. 79-95.

¹⁷ David Korten, *Lumea post-corporatistă. Viața după capitalism*, trad. Nicolae Năstase, ed. Antet, s.l., 1999, pp. 120-121.

¹⁸ R. W. Mansbach, Y. H. Ferguson, D. E. Lampert, *The Web of World Politics*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1976; James Rosenau, *Along the Domestic-Foreign Frontier*, Cambridge University Press, 1997, în David Held; Anthony McGrew; David Golblatt; Jonathan Perraton, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, trad. de Ramona-Elena Lupașcu, Adriana Ștraub, Mihaela Bordea, Alina-Maria Turcu, Polirom, Iași, 2004, p. 74.

¹⁹ E. Luard, *International Agencies: The Framework of Interdependence*, Londra, Macmillan, 1977; S. Krasner, *International Regimes*, Ithaca, Cornell University Press, 1983, în David Held *et alii*, op. cit., p. 74.

²⁰ Philip G. Cerny, „Neomedievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalisation as Durable Disorder”, *Civil Wars*, vol. 1, no. 1 (Spring), 1998, pp. 36-64; Philip G. Cerny, Rosalba Belmonte, „Heterarchy Towards paradigm shift in world politics, in the changing faces of power”, special issue of the *Journal of political power*, vol. 14, no. 1, February, 2021, pp. 235-257.

²¹ Pierre Hasner, 1974, pp. 1261-1266, citat în Marie Claude Smouts, Dario Battistella, Pascal Vennesson, *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris, 2006, p. 297.

²² Marie Claude Smouts *et alii*, op. cit., p. 297.

actor statal de a-și proiecta puterea în termeni de forță economică, prin intermediul unor actori non-statali precum corporațiile; se ajunge astfel, la conceptul de „corporații imperiale” ale unei structuri economice globale asimilate unui imperiu în sensul controlării sale de către un singur actor sau un grup de actori statali aflați într-o poziție de putere regională sau globală (super-putere în context unipolar).

În cazul societății globale „a modernității lichide”, dacă statul își pierde monopolul violenței (trăsătura sa definitorie dar și un atribut al civilizației), violența se va difuza de la nivelul statului spre nivelul neo-tribal, urban, al comunităților locale, multe din ele metropolitane, generând o nevoie de instituții infra-locale specifice și recunoscute ca legitime de populația metropolitană și rurală spre a gestiona noile forme ale violenței pe care statul se arată incapabil de a le mai controla. Lipsa cadrelor instituționale ale „societăților arborescente” (Deleuze, Guattari) duce la apariția unui social exploziv răspândit la nivel infra-local, dezvoltând formațiuni contestate, instabile, ducând la comunități ocazionale numite „de garderobă”²⁴ care, pentru a păstra liniștea și cooperarea comunitară, au nevoie de o apărare comun convenită, pentru a se organiza împotriva unei violențe exterioare²⁵.

Guvernarea globală are în vedere preeminența conceptului de „societate” față de cel al „statului” deoarece, așa cum atrag atenția unii autori, societatea are un grad de complexitate mult mai ridicat decât statul, prima având organizații, identități sociale mai întinse decât granițele statelor și putând avea o anumită putere de control asupra statelor prin actori non-statali; statul nu poate controla toate grupurile sociale care există în cadrul teritoriului său²⁶. Cu toate acestea, statul și societatea nu ar trebui privite ca două concepte opuse ci aflate în interdependență; doctrina observă însă o depășire a concepției lui Michael Mann²⁷ despre cele două puteri cu care statul ar controla societatea (puterea despotică, prin care statul acționează arbitrar asupra societății, în afara constrângerilor constituționale; puterea infrastructurală, prin care statul are abilitatea de a pătrunde în societate și de a organiza relațiile sociale). Societatea este, în pragul mileniului al III-lea, un concept complex, cu numeroși actori non-statali având capacități culturale, organizaționale, economice de facto mult mai puternice decât aparatele de stat ineficiente, greoaie, complicate, ale căror structuri instituționale, proceduri și modalități de a reacționa prompt la nevoile și schimbările societății (aflate în stadiul de „modernitate lichidă”) sunt caduce. Cu alte cuvinte, dacă „societatea globală” aparține unei epoci a fluidului, a ușurinței de adaptare, a schimbărilor profunde și multi-dimensionale, fiind o arenă decizională pentru actori non-statali, „statul” rămâne înțepenit într-un concept specific epocii birocratice și primei industrializări, propriu sf. sec. al XIX și începutului de sec. XX.

Prăpastia dintre societate și stat la nivel global, în ceea ce privește modelul lor bazic de funcționare, duce la o realitate turbulentă, haotică, conflictuală, cu numeroase puncte de presiune socială care scapă capacității statelor de a le controla (conceptul de „societate a turbulențelor” pare unul adaptat acestui timp al contrastelor aflat în căutarea unei paradigme noi). O altă parte a doctrinei folosește conceptul de „suveranitate modulată”, aceasta rămânând încă una controlată de state într-un sistem multilateralist privit ca un sistem regional sau mondial de cooperare interstatală

²³ David Korten, *Marea cotitură. De la Imperiu la Comunitatea Terestră*, trad. Mihnea Columbeanu, Antet XX Press, Prahova, 2007, pp. 161-165.

²⁴ Zygmunt Bauman, *Modernitatea lichidă*, trad. Diana Grad, Antet XX Press, Prahova, 2000, pp. 186-187.

²⁵ Idem, *Modernitatea...*, pp. 180-181; Bertrand Badie et alii, *Qui a peur du XXI^è siècle? Le nouveau système international*, col. Etat du monde, La Découverte/Poche, Paris, 2005, p. 15.

²⁶ John A. Hall; John Ikenberry, *Statul*, trad. de Oana Suciuc, CEU & Du Style, București, 1998, p. 28.

²⁷ Oana Suciuc, *Prefață*, în Hall & Ikenberry, *op. cit.*, pp. 16-17.

– prudent, generând „o mondializare reținută”²⁸. Este introdus conceptul *guvernării pe multiple nivele*, produs al unei „societăți globale difuze, dificil de definit, un tărâm al necunoscutului, depărtat de spațiul familiar westphalian”²⁹, ilustrând „un sistem caracterizat prin multiple interdependențe ale politicilor publice, prin integrare regională și guvernare mondială, conducând la re-gândirea conceptului de aparat supradimensionat, birocratic, de stat (*Leviathanul* lui Hobbes)”.

O altă caracteristică a societății globale este reîntoarcerea în forță a determinismelor sociale, combinată cu scăderea autonomiei și a importanței politicilor externe ale statelor, o lume care deja a abolit suveranitatea, o societate globalizată cu un număr crescând de fluxuri și rețele transnaționale în care apelul identitar de clan, de trib, etnic, identitar-religios, cultural creează formule noi de mobilizare socială față de care „statul nu mai este singura entitate capabilă să le satisfacă cerințele”³⁰. Pentru alți autori³¹, guvernarea globală are la bază două forțe contrarii, anume globalizarea (constând în transnaționalizare, până la supranaționalizare, în principal vizând domeniile comerțului, finanțelor și tehnologiilor de vârf) și descentralizarea (transmiterea de către guvernul național către comunitățile locale a tot mai multor atribuții bugetare, administrative, sociale, educaționale).

Perspective teoretice în relațiile internaționale asupra imperiului și conexiunea cu guvernarea globală

În concepția doctrinei³² noțiunea de „imperiu” trimite la puterea împăratului asupra teritoriului constituind obiectul acestei puteri personale; modalitatea de constituire a unui imperiu clasic se face *manu militari*, prin cuceriri, prin anexare teritorială dar și prin alianțe matrimoniale între diferite dinastii imperiale; specifică imperiului este îndeosebi puterea militară și economică a unui centru decizional exercitată asupra unor teritorii extinse și populate cu numeroase neamuri, comunități politice. Pentru imperiul clasic, *continuitatea* operațiunilor de cucerire teritorială ar garanta câștigurile economice, teritoriale în termeni de acces la resurse naturale, strategice ale teritoriilor ocupate cu forța sau obținute prin alianțe, negocieri și schimburi sau cesiuni teritoriale cu alte imperii sau mari puteri; cucerirea se revelează mereu ca o opțiune de asigurare a securității centrului. Pierderea periferiei printr-o reacție în lanț va duce la punerea în pericol a centrului și va conduce la decăderea acestuia, sunt de părere specialiștii³³. Controlul exercitat de nucleul imperial decizional asupra periferiei, a entităților subordonate, se poate exercita prin forță, prin colaborare sau prin dependență economică, socială și culturală; este de remarcat rolul-cheie al imperiilor pentru istoria umanității, ca factori esențiali de ridicare, de impunere și de distrugere a civilizațiilor.

Guvernarea globală, din perspectiva descrisă mai sus, dacă ar fi apropiată de accepțiunea clasică asupra imperiului, ar trebui să fie concepută după un model autoritarist, definit de către și în jurul unei persoane (împărat) exercitând puterea sa personală asupra unor teritorii vaste, asupra a numeroase popoare și seminții, definind continuu și aplicând printr-un aparat imperial eficace și prin instrumente economice, culturale și militare adecvate un set de politici grandioase, de strategii specifice de dominație asupra periferiilor și de lărgire constantă a marginilor imperiilor către noi

²⁸ B. Badie, *op. cit.*, p. 11.

²⁹ *Ibidem*, p.13.

³⁰ *Ibidem*, p. 99.

³¹ Constantin Moisuc; Luminița Pistol; Elena Gurgu, *Economie internațională, probleme globale ale economiei mondiale*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2001, pp. 206-207.

³² Marie-Claude Smouts *et alii*, *op. cit.*, pp. 190-192.

³³ *Idem*, p. 191.

orizonturi. *A governa global* înseamnă în acești termeni a deține și a exercita puterea politică imperială în temeiul unei legitimități personale sau de grup, justificate în mod diferit (prin raportare la un argument religios, de descendență divină precum Alexandru Macedon sau Fiul Cerului/Imperiul chinez antic; ca locțiitor temporar/reprezentant al unei divinități pe pământ precum Sargon sau Hammurabi, preferații sau favoriții zeilor protectori ai cetății-nucleu imperiale; ca tehnocrați, prin raportare la meritocrație ori ca plutocrați – prin raportare la argumentul deținerii unor resurse financiare acumulate la nivelul unui grup etnic, familial-dinastic, profesional sau organizațional; prin raportare la o ideologie precum democrația, drepturile omului monopolizată de un grup de putere politică și invocată împotriva grupurilor rivale considerate autoritare etc.). Guvernarea globală poate avea multiple sensuri și forme de exercitare, însă interesante de analizat sunt modalitățile de influențare ale acestui concept de către paradigma imperială, în formele sale vechi și în cele moderne și post-moderne (organizaționale, regionale, colective, tehnocratice sau birocratice de azi).

Așa cum remarcă unii autori³⁴, nu este suficientă doar voința expansionistă în a defini imperiul ci și o politică de integrare progresivă a anumitor regiuni într-o economie în expansiune dar și o repartiție inegală a resurselor care sunt cumulate și folosite de centrul imperial decizional în detrimentul periferiilor sau teritoriilor cucerite. Pentru alți autori³⁵, fenomenul imperialismului se remarcă prin generarea unor practici și instituții specifice de organizare a dominației exercitate de nucleul decizional imperial asupra periferiilor și teritoriilor cucerite: protectoratul, teritoriile sub mandat sau sub tutelă, condominiumul, uniunile personale, regimul concesiunilor și regimul capitulațiilor, cesiuni de administrare a unor teritorii, vasalitatea, dominiioanele (ele ilustrând o largă paletă de intervenționisme și modalități de control teritorial *lărgind sfera* imperialismelor clasice și influențând sfera fenomenelor „*de asociere*” și a *reglementărilor echilibrului între marile puteri*).

Utilizând sursele de informații virtuale, observăm încercări de realizare a unor liste de imperii trans-continentale³⁶ incluzând și o enumerare a unor imperii pre-coloniale cuprinzând cel puțin două continente (precum imperiul asirian/671-612 î.e.n., imperiul neo-babilonian/567-539 î.e.n., imperiul achemenid, imperiul lui Alexandru Macedon/334-323 î.e.n. și lista continuă până la perioada națiunilor erei coloniale cu posesiuni teritoriale peste mări; a treia categorie menționată este cea a țărilor cu posesiuni transcontinentale ocazionale (de tipul uniunii Rusia-Belarus care acoperă împreună două continente, Europa și Asia) sau a Argentinei (America de Sud, Anctarctica) sau a Federației Republicilor Arabe (1972-1977) ocupând porțiuni din Asia și Africa etc. Statele formează imperii ca să captureze resurse importante aflate la distanțe mari care, fără înființarea imperiului și fără asumarea sa ca politică de către nucleul decident, nu ar fi putut fi accesate (nici prin alianțe cu mari puteri sau cu alte state)³⁷. Justificarea existenței unui imperiu se regăsește în perioada de excedență a beneficiilor exercitării puterii și legii imperiale asupra popoarelor străine, față de costurile de a realiza această politică de dominație în ochii cetățenilor imperiali și atâta vreme cât beneficiile de a accepta dominația de către periferiile subordonate exced costurile rezistenței față de norma imperială în ochii supușilor (calcul care țin seama și de

³⁴ *Ibidem*, p. 191.

³⁵ Claude-Albert Colliard, *Institutions des relations internationales*, Dalloz, Paris, 1985, pp. 120-123.

³⁶ Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_transcontinental_empires_and_countries_in_history (accesat la 09.21.2007)

³⁷ David A. Lake, „Anarchy, hierarchy, and the variety of international relations”, in *International Organization*, 50, no.1, Winter 1996, pp. 1-33, 1996, The IO Foundation and the Massachusetts Institute of Technology, p. 4.

potențialele costuri ale opțiunii de conectare la un alt imperiu), consideră cercetători precum Niall Ferguson³⁸.

Unii dintre specialiști au încercat să explice fenomenul ascensiunii imperiilor prin dorința rațională de a învinge și printr-o particulară energie și agresivitate a politicianilor săi; atrofierea birocrăției și dezmembrarea sistemelor sociale viabile nu duc la disiparea voinței de a învinge (Gibbon, Spengler, Toynbee), căci imperiile sunt asemenea unor organisme vegetale, în care moartea și renașterea urmează procesul ciclic al vieții animale (Marx, Hegel). În calculul extinderii imperiilor contează și tendința liderilor de a calcula greșit costurile întreținerii unei dimensiuni enorme teritoriale a imperiilor în raport cu câștigurile concrete și de a aprecia acele câștiguri obținute de pe urma imperiului ca fiind mult mai valoroase decât sunt ele în realitate³⁹. Pentru unii autori, este de remarcat apariția spontană a imperiilor în istorie, mai degrabă decât cea datorată unui plan sau strategii anumite; în general există o anumită așteptare din partea imperiilor ca statele vecine și cele dependente să accepte puterea lor și să se conformeze acesteia⁴⁰.

Puterea imperială, chiar și în secolul democrațiilor (sec. XX-XXI) este tentată să acționeze după alte reguli decât cele aplicabile statelor obișnuite, constituindu-și motivări specifice și pretinzând că are drepturi și responsabilități unice față de restul statelor, deci creându-și o poziție particulară în comunitatea statelor, bazată pe o combinație de factori precum persuasiunea politică, avantajul economic, influența culturală coercitivă, în ultimă instanță⁴¹. În alte opinii, perioada post-renascentistă (modernă) care a impus un „sistem transoceanic, global, de state, sub o hegemonie de cinci secole a Vestului”, în baza unor noi relații între economie și strategie militară conform voinței de putere a statelor din fruntea acestui sistem de a-și spori avuția, puterea, de a deveni sau de a rămâne deopotrivă prospere și puternice, este o perioadă a combinării între hard și soft power⁴². Triumful oricărei puteri din această perioadă nu este datorat doar lungilor lupte pentru putere purtate în noul sistem, *manu militari*, dar este și efectul utilizării eficiente sau nu a resurselor economice ale statelor imperiale pe timp de război (constatându-se un ritm inegal în dezvoltarea statelor imperiale ale acestui sistem). Așa cum s-a remarcat în doctrina studiilor de securitate, puterea militară a unei entități se apreciază în funcție de relația dintre nivelul cheltuielilor militare și cel al creșterii economice (perspectiva neoclasică axată pe partea de furnizare sugerând o influențare a activităților economice ale entității politice – putere regională sau superputere – de către cheltuielile militare, prin factori de producție precum externalitățile din infrastructură, schimbările în capitalul uman, tehnologiile)⁴³. Din perspectiva contrară, keynesiană, axată pe cerere, se are în vedere influențarea prin cheltuielile militare, a creșterii economice prin sănătate, export

³⁸ Niall Ferguson, „Empires with Expiration Dates”, *Foreign Policy*, September-October 2006, www.foreingpolicy.com (accesat la 23.03.2007).

³⁹ William H. Riker, „Reflections on Empires”, in *Alliances: Latent War Communities in the Contemporary World*, edited by BEER, A. Francis, University of Texas, 1970, pp. 305-325, from the *Theory of Political Coalition*, by William Riker, Yale University Press, 1962, by Yale University, p. 306.

⁴⁰ Dimitri K., Simes, „The Reluctant Empire”, *Foreign Affairs*, November-December 2003, www.foreignaffairs.com (accesat la 10.11.2004).

⁴¹ Dimitri Simes, *op. cit.*

⁴² Paul Kennedy, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri*, trad. de Laurențiu Ursu, Teodora Moldovanu, Lucia Dos, Ramona Lupu, Polirom, Iași, 2011, p. 15.

⁴³ Mirza Huskic, Elma Satrovic, Adnan Muslija, „Revisiting the military expenditure – growth nexus for the sample of mist countries”, in *Selected Topics on Defense economics and terrorism*, ed. Olcay Colak, Sevilay Ece Gümüş Özuyar, Ekin, Basim Yayin Dağıtım, 2020, Bursa, p. 36.

etc⁴⁴. În privința structurilor imperiale postmoderne, axate pe forme de guvernare capitaliste, începând cu sec. al XIX-lea se evidențiază importanța sectorului public în a oferi stabilitate economică întregii structuri prin autoritatea de a face legi și de a utiliza forța, de a evita crizele economice care ar slăbi structura superputerii; controlul de către guvern asupra pieței în astfel de sisteme (dacă doresc să păstreze și să-și extindă puterea economică, soft power) trebuie să includă nu doar reglementarea pieței dar și furnizarea deplină a bunurilor publice și a serviciilor semi-publice, prevenirea corupției și a conflictelor interne⁴⁵. După alți autori, instituțiile eficiente nu doar că trebuie să încurajeze sectorul privat pentru a crește investițiile dar trebuie și să se asigure că resursele publice vor fi cheltuite eficient; instituțiile politice ale unei structuri capitaliste de putere sunt elemente principale care influențează alocarea resurselor, precum și rezultatele economice⁴⁶ ale unei astfel de structuri (putere economică neo-imperială).

Imperiul poate fi înțeles și ca ordine supranațională nouă, reprezentată de ONU (aducându-se ca argument măsurile de poliție și de prevenție ale unei ordini legale internaționale bazate pe valori umane universale⁴⁷). Aparatul imperial se bazează pe o auto-justificare și pe utilizarea legitimă a forței dar și pe forme de intervenție juridice, ideologice, militare imperiale; se remarcă prevalența imperiului asupra funcțiilor guvernamentale cât și monopolul imperiului de a stabili starea de urgență și înlăturarea ei, consideră autori ca Michael Hardt și Antonio Negri într-o abordare teoretică incluzând perspectivele marxiste asupra imperialismului. Imperiul devine o forță centrală în istoria lumii pentru multe milenii, desemnând interacțiunea dintre entități statele dominante și subordonate, dezbateră istorică și sociologică focalizându-se pe natura acestei relații – dacă implică suveranitatea formală prin anexare sau suveranitatea efectivă prin control⁴⁸. Pentru alți autori, conceptul de „imperiu” implică o aplicare a teoriei dependenței periferiilor subordonate unui centru decizional și generează fenomene specifice precum colonialismul. Extinderea sistemului capitalist în afara Europei prin intermediul acțiunilor coloniale a dat naștere și unei tendințe de separație⁴⁹, de independență față de metropola dominatoare (din care se naște ulterior dreptul la autodeterminare consacrat în *Carta ONU* ca expresie a unui tip specific post-colonial, universal denunțat, de ordine juridică internațională, conectat la principiul egalității în drepturi între toate statele).

La începutul sec. al XXI-lea, odată cu proliferarea actorilor non-statali (precum organismele supranaționale, de integrare regională și multilaterale), se conturează un tip de guvernare globală exercitată în mod combinat, atât de state (prin aparate birocratice clasice, dacă nu cade, precum ministerele de externe) dar mai cu seamă prin actorii non-statali tot mai depărtați de controlul tradițional statal (indivizi, corporații, asociații profesionale, sindicate transnaționale, entități de integrare regională economică precum Uniunea Africană, Mercosur, băncile de dezvoltare regională etc.). Apare astfel, treptat, un *tip de ordine globală mixtă*⁵⁰, compusă *dintr-un nivel* de guvernare globală (organisme, entități precum WTO, OCDE, G7, G8, International

⁴⁴ J. Yildirim; S. Sezgin and N. Ocal, „Military Expenditure and Economic Growth in Middle East Countries; A Dynamic Panel Data Analysis”, *Defence and Peace Economics*, 16 (4):283-295, 2005, citați în Mirza Huskic, Elma Satrovic, Adnan Muslija, *op. cit.*, p. 36.

⁴⁵ Pinar Cuhadar, Fela Özbey, „An Empirical Assessment with Mixed Data for Institutional determinants of military spending”, in *Selected Topics on Defense economics and terrorism*, ed. cit., p. 56.

⁴⁶ D. Acemoğlu, 2006, Chapter 9, *Modeling Inefficient Institutions*, Cambridge, Cambridge Collection Online, Cambridge University Press, pp. 341-380, citat în Pinar Cuhadar, Fela Özbey, *op. cit.*, p. 56.

⁴⁷ Steve Loyal, „On Empire and its Instantiations”, *Irish Journal of Sociology*, vol. 15.1. 2006, pp. 106-107.

⁴⁸ S. Loyal, *ibid.*

⁴⁹ Arnault Jacques, *Procesul colonialismului*, trad. de I. Băluș, Ed. Științifică, s.l., 1960, p. 213.

⁵⁰ Allen Geoffrey Pigman, *Contemporary Diplomacy*, Polity, UK, 2010, pp. 54-55.

Monetary Fund, World Bank etc.) și niveluri de guvernare regională (Asian Development Bank, SCO, Southern African Development Council, Gulf Cooperation Council, NAFTA, Inter-American Development Bank, African Development Bank, European Bank for Reconstruction and Development etc.), care realizează politici supranaționale și regionale *proprie*, arătând o voință *proprie decizională*, dincolo de nivelul statal al membrilor lor și care se impune statelor membre.

Convertirea guvernării globale într-un nou tip de imperiu

Unii autori sunt de părere că la sfârșitul sec. al XX-lea imperiile, altă dată principala formă de guvernare și organizare politică mondială, dispar, lăsând locul unui sistem mondial de state acoperite de sisteme multilaterale, regionale și globale de reglementare și guvernare. Dispariția URSS ar marca deschiderea căii spre un sistem de state-națiune și sfârșitul uneia dintre ultimele structuri imperiale ale lumii⁵¹. Treptata globalizare a regimului drepturilor omului care scapă reglementărilor naționale, impunându-se acestora în mod prioritar față de normele juridice interne (cf. art. 20 din Constituția României), duce la afirmarea unei protecții juridice a drepturilor omului asigurate *direct și de sus în jos*, prin instituții globale, regionale, ființei umane, *peste sau împotriva* voinței statelor. Putem vorbi în acest domeniu deja globalizat de o guvernare globală constituită dintr-o rețea de instituții și convenții suprapuse, activând nu doar la nivel global ci și la nivel regional, național, inclusiv prin numeroase organizații non-guvernamentale internaționale, creind împreună o rețea globală de organizații ale drepturilor omului, putând acționa transnațional, cu evitarea guvernelor, convertindu-se în adevărate mișcări sociale transnaționale⁵². Conform opiniei lui Armando Marques Guedes, actuala ideologie hegemonică a valorilor Vestului începe să influențeze asupra restului lumii folosindu-se de un fond conflictual creat de globalizare, ceea ce este posibil ca parte a unei forme de „globalizare imperială”⁵³.

Un adevărat regim juridic global în materia drepturilor omului⁵⁴ se conturează marcând societatea internațională în curs de globalizare și formând ceea ce putem denumi „o structură imperială” (cu mecanisme, instituții, organizații non-guvernamentale, asociații profesionale, sindicate transnaționale și infra-locale, conectate între ele printr-un set de reguli normative comune – convenții regionale, internaționale, acte normative locale privind drepturile omului). Acest *imperiu al drepturilor omului* poate genera, în opinia noastră, *noi* instituții și mecanisme de protecție a drepturilor omului, de astă dată la nivel global, precum un *Consiliu de Securitate Umană la nivelul ONU*, securitatea omului depinzând de condițiile cotidiene de viață oferite concret de state, precum hrana, locul de muncă, adăpostul, sănătatea, ordinea și siguranța publică, accesul la educație gratuită, dreptul la independență financiară etc.⁵⁵, care alcătuiesc adevărata putere a unui stat (*human security power*, dincolo de *hard* și *soft power*) și care devine termenul ce va defini conceptul de „imperiu global al drepturilor omului” în societatea globală a sec. al XXI-lea.

În concepția lui Antonio Negri, imperiul se definește într-un sens economic, mai degrabă decât într-unul politic. Optica asupra imperiului este cea funcționalistă, acesta fiind caracterizat printr-un proces de constituire a suveranității noi asupra pieții globale, pe care o controlează (fiind respinsă teoria auto-reglementării pieței globale). Globalizarea pieței duce la nevoia de norme globale care să o controleze iar aceasta impune existența unei *puteri imperiale globale de control*,

⁵¹ David Held *et alii*, op. cit., pp. 472-473.

⁵² *Ibidem*, p. 91

⁵³ Armando Marques Guedes, „Local Normative Orders and Globalization: Is There Such a Thing as Universal Human Values?”, in *Estudos sobre Relações Internacionais*, Coordenação Editorial, IDI – MNE, Edição, Coleção Biblioteca Diplomática do MNE, Ministério dos Negócios Estrangeiros, Portugal, 2005, p.145.

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 89-91

⁵⁵ Philippe Moreau Defarges, op. cit., p. 156.

consideră autorul citat⁵⁶. Datorită presiunii proletariatului de a contesta capitalismul (tendința contra-imperială), imperiul este forțat să ia ființă. Un imperiu global care se opune „multitudinii” (sau contra-imperiului) este un tip de structură gigantică, politico-economică, în care formele, intensitatea, dimensiunile, consistența transformărilor au o forță cosmopolită (un principiu al egalității și al libertății aplicat tuturor). Este depășită faza aranjării protestelor în clase sociale și proletariate, fiind preferat conceptul novator de „multitudine”. Natura imperială este descrisă de acest autor ca fiind una eclectică, în era globalizării: ea este o combinație de aristocrați (elitele imperiale capitaliste globale), de suveranitate și de democrație⁵⁷.

Guvernarea globală ar fi, deci, o fază avansată a exercitării globale a unei puteri de dominație prioritar *economice* și apoi politice, militare, culturale, de către o elită globală capitalistă (respectând cadrele paradigmei în care operează autorul), opunându-se efortului *multitudinii* de a o contesta tot la nivel global. Această nouă elită nu este una generată de vreun stat aflat temporar într-o fragilă poziție de superputere militară sau economică (mereu sub presiunea rivalilor săi care ar căuta să doboare o ordine unipolară considerată a fi una tiranică sau hegemonică politic), ci este una generată de dominația informală a unui sistem monetar sau financiar global, dominat la rândul său de un stat sau grup de state. Această situație generează un efect de domino în opinia noastră: căderea unei piese din acest șir aparent complicat duce la prăbușirea automată a întregului model în care sunt înșiruite piesele. *Multitudinea* (ca și contra-imperiu, în accepțiunea lui Antonio Negri) nu trebuie confundată cu guvernarea multi-nivel. Contestarea imperiului global ar necesita noi forme de exprimare decât cele prezente propuse de partidele de stânga și privite ca fiind inevitabil caduce. Propunerea unei cetățenii globale ce ar putea controla democratic mecanismele unui imperiu global inclusiv sub aspectul răspunderii actorilor non-statali (bănci, corporații multinaționale), adică al eșalonului al doilea imperial care nu-și asumă niciodată răspunderea pentru politici de tip imperial impactând asupra popoarelor și cetățenilor, ar fi o soluție⁵⁸.

Pentru Susan Strange, relevant spre a defini realitățile societății globale ale sec. al XXI-lea este conceptul de „putere structurală”, propus în locul celui clasic, al „puterii relaționale”. Într-o societate puternic inter-conectată, puterea devine *difuză* în privința originii sale (nemaifiind controlată și emisă de stat ca singurul deținător al puterii internaționale), cât și din prisma efectelor sale, fiind o putere subiectivă, pătinitoare, non-intențională precum cea generată de stat. Puterea structurală, pătrunzând global, la toate nivelurile societății, este una non-teritorială, exercitată direct asupra oamenilor și formând ceea ce Strange numește *un imperiu transnațional*, al unei clase transnaționale noi, non-teritoriale, care nu este legată de stat sau de conceptul de cetățenie, ci de firme, bănci, corporații transnaționale, puterea statelor trebuind a fi evaluată în funcție de capacitatea lor de a controla acest nou tip de imperiu⁵⁹.

Guvernării globale i s-ar putea aplica *diferite teorii* definind fenomenul imperialismului⁶⁰: teoria metrocentrică (focalizată asupra trăsăturilor dispoziționale ale statelor imperiale); teoria sistemică (revelând competiția între marile puteri) și teoria pericentrică (subliniind condițiile din statele periferice și din teritoriile ocupate). Din perspectiva ultimei teorii, așa cum

⁵⁶ Antonio Negri, *Empire and beyond*, translated by Ed Emery, Polity Press, UK, 2008, p. 8.

⁵⁷ *Idem*, p. 11.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 36.

⁵⁹ Strange, S., „Towards a Theory of Transnational Empire”, in Ernst-Otto Czempiel and James Rosenau (eds), *Global Changes and Theoretical Challenges: Approaches to World Politics for the 1990s*, Lexington, MA: D.C. Heath and Co, pp. 161-177, 1989, p. 170. Strange, Susan, „The future of the American Empire”, *Journal of International Affairs* 42, pp. 1-19, 1988, p. 7, citată în Stefano Guzzini, *Realism și relații internaționale*, trad. Diana Istrățescu, Institutul European, Iași, 2000, pp. 340-341.

⁶⁰ David Lake, *op. cit.*, p. 4.

arată autori precum John Gallagher & Ronald Robinson (1953), nucleele imperiale decizionale sunt tentate să înființeze imperii *formale* atunci când elitele locale nu au abilitatea de a îngriji de interesele statului dominant sau au preferințe politice diferite de cele ale nucleului imperial (ceea ce duce la abandonarea unei strategii de tip *alianțe* și la decizia de impunere a imperiului *formal* pentru securizarea periferiilor imperiale considerate vulnerabile pentru securitatea centrului imperial).

Pentru alți autori, guvernarea este definită ca un proces de luare a deciziilor constrângătoare în sfera publică, recunoscându-se faptul că epoca contemporană este caracterizată prin *noi forme* de guvernare marcate de dispersia deciziei departe de centrul statal, formând multiple centre de autoritate, o combinație între condominium și fragementarea autorității, o guvernare policentrică, multi-perspectivală⁶¹. Conceptul *guvernării multi-nivel* este privit ca fiind una din formele pe care le poate lua guvernarea globală în sec. al XXI-lea, dându-se ca exemplu construcția Uniunii Europene (atât înainte cât și după Tratatul de la Lisabona/2009, care preia aproape în întregul conținutul Tratatului constituțional de la Roma/2006). În această concepție, *guvernarea multi-nivel* poate fi descrisă și prin două setări instituționale, precum organele interguvernamentale, având ca sarcină producerea de legi cvasi-legislative, și curțile de justiție supranaționale, care consolidează drepturi transnaționale, ambele tipuri de instituții producând legitimări *în afara celor statale clasice*⁶². În concepția unor autori⁶³, guvernarea multi-nivel inițial descrie un sistem de negocieri continue între guverne locale la diferite nivele teritoriale – supranațional, național, regional și local –, ceea ce apare ca o particularitate a politicilor UE; pentru alții, accentul în calificarea acestui concept s-ar pune pe difuzia procesului decizional către rețele politice informale și suprapuse sau a mai fost folosit conceptul de „consortio și condominium” pentru a descrie noi posibilități pentru o ordine europeană non-statală⁶⁴.

Carta albă a guvernării UE din 2001, emisă de Comisia Europeană, descrie UE în termeni referitori la conceptul de „guvernare multi-nivel”, o structură în care „fiecare actor contribuie conform capacităților și cunoștințelor sale la reușita întregului exercițiu; în sistemul multi-nivel, adevărata provocare este de a stabili reguli clare pentru o competență comun exercitată, nu separată”⁶⁵. Așa cum s-a arătat, intrarea în sec. al XXI-lea a creat progresiv, prin globalizare, *un nou tip de imperiu, anume imperiul global sau Epoca Imperiului*, în care procesele sunt ireversibile, asimilându-se aici conceptul de „imperiu” cu cel de „globalizare” (și considerându-se că nu mai există nicio posibilitate de a face reversibile dinamicile globale care ar fi, implicit și unele imperiale); din acest moment, crizele, sciziunile, contestările au loc *în interiorul Imperiului*, privit ca o structură globală nu doar politică, efect al globalizării, ci ca o multitudine ținută în cadre delimitate și sub comandă imperială⁶⁶. Poate fi vorba de „imperiul global” ca o definitivă și ultimă etapă a capitalismului dar poate fi vorba și de o formă temporară a globalizării (cea ierarhică) înainte de a se converti într-un model mult mai suplu (*heterarhia*, ca fiind opusă ierarhiei generate de modelul clasic al imperiului).

Pentru alți autori, globalizarea economică generează *o formă imperială globală de politică economică* exprimând dominația unor actori non-statali asupra lumii, prin pârgii economice, anume corporațiile aflate la începutul sec. al XXI-lea într-o neașteptată poziție de

⁶¹ Christoph Möllers, „Steps to a Tripartite Theory of Multi-Level-Government”, Jean Monnet Working Paper 5/03, 2003, *The Jean Monnet Program*, NYU School of Law, NY

⁶² *Idem*.

⁶³ Marks 1993, 392; Hooghe, 1996 in Liesbet Hooghe; Gary Marks, „Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance”, March 2003, *Political Science Series*, 87, Institute for Advance Studies, Vienna

⁶⁴ Philippe Schmitter, 1996, in Hooghe & Marks, *op. cit.*.

⁶⁵ European Commission, *White Paper of Governance*, 2001, pp. 34-35.

⁶⁶ Antonio Negri, *op. cit.*, p. 5.

control *de facto*, indiferent de poziționarea statelor în raporturile de forță politică pe eșicherul ordinii politice inter-naționale. Se folosește expresia de *leviathan corporatist* pentru a ilustra un tip de elită globală alcătuită nu doar din corporații transnaționale, dar și din organizații interguvernamentale precum WTO, OCDE, ajunse într-un status de dominație economică la nivel global, manifestat prin două dimensiuni: monopol decizional în politicile economice, ce a substituit statele și a supus clasele politice democratice de la nivel național; culegerea roadelor generate de dominația economică globală exprimată prin deciziile lor⁶⁷. Este vorba de o *ordine post-onusiană, prioritar economică* dar care influențează indirect procesele decizionale politice de la sub-nivelele sale (național, regional, infra-local), printr-un monopol decizional *supra-statal și corporatist* ce se impune chiar și superputerilor politice, indiferent de aliniamentele statelor și de alianțele lor clasice.

În loc de concluzii

După cum am încercat să arătăm în studiul de față, departe de a fi un termen caduc, conceptul de „imperiu” este asociat de teoriile din domeniul relațiilor internaționale unor sintagme noi, definind noi realități ale sec. al XXI-lea (precum autoritate mondială, guvernare globală, globalism, ierarhie, interdependențe complexe, integrare regională) putând fi re-analizat din perspectiva unor teorii post-moderne sau generate de societatea post-modernă contemporană (teoria drepturilor omului, a regimurilor globale, a heterarhiei, a structuralismului, teoria „human security power” ca fiind distinctă de conceptele *hard și soft power*, teoria globalizării etc.).

Conceptul de „imperiu” se inter-conectează cu activitatea globală sau regională – în termeni de dependență centru-periferie – până la a da contur *economiilor-lume* într-un sens neo-mercantilist post-modern, plecând de la concepția lui Wallerstein, a noilor actori (corporații, asociații, ONG-uri, mișcări sociale, religioase, profesionale etc.). Secolul al XXI-lea rămâne deschis unor teorii și concepte politice noi, prin însăși extinderea sferei materiale a conceptului de „politică” dar și prin ingerința în cadrul politicii a unor domenii noi și a unor actori non-statali.

Bibliografie:

- ANTONESCU, M.V., „La nature impériale de l’Union Européene: entre le modèle étatique et le réseau transnational” (I), în Constantin Bușe, *Euro-Atlantic Studies*, Centre for Euro-Atlantic Studies, University of Bucharest, nr. 9, 2005: 79-95.
- ACEMOĞLU, D., 2006, Chapter 9, *Modeling Inefficient Institutions*, Cambridge, Cambridge Collection Online, Cambridge University Press, pp. 341-380.
- ARNAULT, Jacques, *Procesul colonialismului*, trad. de I. Băluș, Ed. Științifică, s.l., 1960
- BADIE, Bertrand et alii, *Qui a peur du XXIe siècle ? Le nouveau système international*, col. Etat du monde, La Découverte/Poche, Paris, 2005.
- BAUMAN, Zygmunt, *Modernitatea lichidă*, trad. Diana Grad, ed. Antet XX Press, Prahova, 2000.
- BAUBÖCK, Rainer, „Multilevel Citizenship and Territorial Borders in the EU Polity”, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, IWE-Working Papers Series, no. 37, Janner (2003).
- CERNY, Philip, „Neomedievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalisation as Durable Disorder”, *Civil Wars*, vol. 1, no. 1 (Spring), 1998: 36-64.

⁶⁷ David Korten, *Marea cotitură...*, p.19.

- CERNY, G. Philip; BELMONTE, Rosalba, „Heterarchy Towards Paradigm Shift in World Politics, in the Changing Faces of Power”, special issue of the *Journal of Political Power*, vol. 14, no. 1, February (2021): 235-257.
- COLLIARD, Claude-Albert, *Institutions des relations internationales*, Dalloz, Paris, 1985.
- CUHADAR, Pinar; ÖZBEY, Fela, „An Empirical Assessment with Mixed Data for Institutional determinants of military spending”, in *Selected Topics on Defense economics and terrorism*, ed. Olcay Çolak, Sevilay Ece Gümüş Özuyar, Ekin, Basim Yayın Dağıtım, Bursa, 2020.
- DUȚĂ, Paul, „Tratatul constituțional de la Roma”, în *Sfera Politicii*, nr. 120-121-122/2006.
- EVANS, Graham; NEWNHAM, Jeffrey, *Dicționar de relații internaționale*, trad. Anca Irina Ionescu, ed. Universal Dalsi, s. l., 2001.
- GEAMĂNU, Grigore, *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981.
- GUEDES, Armando Marques, „Local Normative Orders and Globalization: Is There Such a Thing as Universal Human Values?”, in *Estudos sobre Relações Internacionais*, Coordenação Editorial, IDI – MNE, Edição, Coleção Biblioteca Diplomática do MNE, Ministério dos Negócios Estrangeiros, Portugal, 2005.
- GUZZINI, Stefano, *Realism și relații internaționale*, trad. Diana Istrățescu, Institutul European, Iași, 2000.
- HALL, John A.; IKENBERRY, John, *Statul*, trad. de Oana Suci, ed. CEU și Du Style, București, 1998.
- HELD, David; MCGREW, Anthony; GOLBLATT, David; PERRATON, Jonathan, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, trad. de Ramona-Elena Lupașcu, Adriana Ștraub, Mihaela Bordea, Alina-Maria Turcu, ed. Polirom, Iași, 2004.
- HOOGHE, Liesbet; MARKS, Gary, „Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance”, March 2003, *Political Science Series*, 87, Institute for Advance Studies, Vienna.
- HUSKIC, Mirza; SATROVIC, Elma; MUSLIJA, Adnan, „Revisiting the military expenditure – growth nexus for the sample of mist countries”, in *Selected Topics on Defense economics and terrorism*, ed. cit.
- KEATING, Michael, „Plurinational Democracy and the European Order”, paper presented at the conference: *Transformations of Statehood in European Perspective*, Austrian Academy of Sciences, Vienna, 23-25 January 2003.
- KEATING, Michael, *Plurinational Democracy*, Oxford University Press, 2001.
- KENNEDY Paul, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri*, trad. de Laurențiu Ursu, Teodora Moldovanu, Lucia Dos, Ramona Lupu, Polirom, Iași, 2011.
- KEOHANE, R. O.; NYE, J., *Power and interdependence*, Boton, Little Brown, 1977.
- KHANNA, Parag, *Lumea a doua. Imperii și influență în noua ordine globală*, trad. Doris Mironescu, Polirom, Iași, 2008.
- KORTEN, David, *Lumea post-corporatistă. Viața după capitalism*, trad. Nicolae Năstase, ed. Antet, s.l., 1999.
- KORTEN, David, *Marea cotitură. De la Imperiu la Comunitatea Terestră*, trad. Mihnea Columbeanu, ed. Antet XX Press, Prahova, 2007.
- KRASNER, S., *International Regimes*, Ithaca, Cornell University Press, 1983.

- LAKE, David A., „Anarchy, hierarchy, and the variety of international relations”, in *International Organization*, 50, no.1, Winter (1996): 1-33, The IO Foundation and the Massachusetts Institute of Technology.
- LOYAL, Steve, „On Empire and its Instantiations”, *Irish Journal of Sociology*, vol. 15.1. 2006: 106-124.
- LUARD, E., *International Agencies: The Framework of Interdependence*, Londra, Macmillan, 1977.
- MANSBACH, R.W.; FERGUSON, Y.H.; LAMPERT, D.E., *The Web of World Politics*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1976.
- MAYER, F., „The European Constitution and the Courts”, în *Jean Monnet Working Paper*, no. 9/2003.
- MÖLLERS, Christoph, ”Steps to a Tripartite Theory of Multi-Level-Government”, Jean Monnet Working Paper 5/03, *The Jean Monnet Program*, NYU School of Law, NY.
- MOISUC, Constantin; PISTOL, Luminița ; GURGU Elena, *Economie internațională, probleme globale ale economiei mondiale*, Ed. Fundației România de mâine, București, 2001.
- MOREAU DEFARGES, Philippe, *L'ordre mondial*, Armand Colin, Paris, 2000.
- NEGRI, Antonio, *Empire and beyond*, translated by Ed Emery, Polity Press, UK, 2008.
- PIGMAN, Allen Geoffrey, *Contemporary Diplomacy*, Polity, UK, 2010.
- RIKER, William H., ”Reflections on Empires”, in *Alliances: Latent War Communities in the Contemporary World*, edited by BEER, A. Francis, University of Texas, 1970, pp. 305-325, from the *Theory of Political Coalition*, by William Riker, Yale University Press, 1962, by Yale University
- ROSENAU, James, *Along the Domestic-Foreign Frontier*, Cambridge, Cambridge University Press, 1997.
- SCHMITTER, Philippe (1996), in HOOGHE & MARKS, *op. cit.*.
- SMOUTS, Marie-Claude; BATTISTELLA, Dario; VENNESSON, Pascal, *Dictionnaire des relations internationales*, Dalloz, Paris, 2006.
- STRANGE, Susan, „Towards a Theory of Transnational Empire”, in Ernst-Otto Czempiel and James Rosenau (eds), *Global Changes and Theoretical Challenges: Approaches to World Politics for the 1990s*, Lexington, MA:D.C. Heath and Co, pp. 161-177, 1989.
- STRANGE, Susan, „The future of the American Empire”, *Journal of International Affairs* 42, pp. 1-19, 1988.
- TĂNĂSESCU, Simina, „Despre autoritatea constituțională a unui tratat european”, *Sfera Politicii*, nr. 120-121-122/2006.
- VALERY, Paul, *Regards sur le monde actuel*, 1931, în MOREAU DEFARGES, *op. cit.*.
- YILDIRIM, J.; SEZGIN, S.; OCAL, N. (2005), „Military Expenditure and Economic Growth in Middle East Countries; A Dynamic Panel Data Analysis”, in *Defence and Peace Economics*, 16 (4):283-295.

Resurse electronice

- EUROPEAN COMMISSION, White Paper of Governance, 2001.
- *Evolution of the Empire. The New World Order after Michael Hardt*, Antonio Negri, <http://home.t-online.de>.

- FERGUSON, Niall, „Empires with Expiration Dates”, *Foreign Policy*, September-October 2006, www.foreingpolicy.com.
- SIMES, Dimitri K., „The Reluctant Empire”, *Foreign Affairs*, November-December 2003, www.foreignaffairs.com.
- <http://en.wikipedia.org>.